

Mihail Moruzov – Spionul și Omul

dr. Sorin Aparaschivei

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

sorinaparaschivei@yahoo.com

Abstract

This paper's aim is to present few aspects of the life, career and personality of Mihail Moruzov, considered Romania's greater information specialist in its history. The first part of the research is dedicated to the years 1907 – 1917, a period almost unknown in the evolution of this figure. The second part refers to Mihail Moruzov as head and organizer of the Information Service, and in the last part there is a radiography of Moruzov's physical and intellectual profile and his value systems. While studying this issue, we tried to use as much as possible, only primary archival documents, so that this essay includes datas published for the first time in the field of historiography research.

Keywords: Mihail Moruzov, Secret Service, Romanian Intelligence Service, espionage, General Staff, Danube Delta

Introducere

Acest eseu este dedicat vieții, carierei și personalității lui Mihail Moruzov, considerat cel mai mare profesionist al informațiilor din istoria României. În prima parte, decada 1907-1917, ne propunem să cercetăm contextul în care a avut loc debutul lui Moruzov, cunoscut fiind că structurile de securitate și apărare ale statului român treceau printr-o amplă reformă în acei ani. În cea de-a doua parte, ne ocupăm de cariera propriu-zisă a lui Moruzov, ca șef și organizator de serviciu de informații, la problemele cu care acesta s-a confruntat în activitate. În final, realizăm o caracterizare a omului și profesionistului Mihail Moruzov, cu un scurt accent și pe sistemul ideologic la care acesta a aderat.

Deși personalitatea lui Mihail Moruzov a făcut obiectul unor numeroase studii și cercetări, eseu de față își propune o abordare nouă și originală a faptelor și evenimentelor, prin apelul la sursele primare de arhivă și la declarațiile contemporanilor săi.

Geneza unei cariere

Era într-o după-amiază de toamnă, anul 1907. Privirea unui tânăr fixa cu interes ușa bisericii Sf. Gheorghe, arondată comunității bulgare din satul Telița, lângă Tulcea. De ceva vreme, prin fața bisericii, la anumite ore de seară, unii etnici bulgari, de altfel foarte respectabili, dădeau târcoale bisericii, apoi se furișau în ea. Cum nu era o perioadă în care se țineau slujbele noaptea, și cum nimeni nu-și ia măsuri de precauție dacă nu are nimic de ascuns, tânărul a bănuțat că acei oameni fac ceva ilegal. Ce taină se ascundea aici? Un altul, în locul său, ar fi anunțat, probabil, poliția. Dar, în tânărul nostru mijea spionul. A sesizat că aflulul umbrelor, în biserica luată de el în vizor, se producea duminica. Pornind de la această constatare, tânărul și-a elaborat un plan foarte simplu.

În duminica următoare, s-a îmbrăcat frumos și s-a dus la slujbă ca toți enoriașii. Nu era nimic neobișnuit ca un *copil* de mahala să asiste la liturghia din biserica bulgară. Prin urmare, nimeni nu i-a acordat vreo atenție. Când slujba se apropia de sfârșit, s-a strecurat neobservat și s-a ascuns în altar. Preotul a încuiat biserica și a plecat. După miezul nopții, s-a auzit zgomot și ușa bisericii s-a deschis. A intrat preotul, apoi, pe rând, ceilalți notabili. Mihail Moruzov, căci despre el este vorba, și-a dat seama, după discuțiile purtate, că se adunase capul iredentei bulgare. A urmat o consfătuire plină de însuflețire, în cursul căreia au fost avansate tot felul de idei, conform cărora populația bulgară din Dobrogea românească să fie determinată să treacă la acțiuni potrivnice statului român. Se puneau bazele unei acțiuni secesioniste (profitându-se de mișcările țărănești din țară). A doua zi, când au venit oamenii de serviciu să facă ordine, Moruzov s-a strecurat, neobservat, afară. A redactat, apoi, un raport în toată legea, cu care s-a prezentat la Biroul de Informații al Marelui Stat Major al Armatei române. Toți cei care l-au citit au rămas cruciți. A fost o intrare în scenă de mare eficiență. Acest debut spectaculos i-a hotărât destinul. Adio școală, adio tinerețe¹. Mihail Moruzov intra în structurile informative ale statului român.

Cine este de fapt Mihail Moruzov? Nașterea sa rămâne controversată. În anul 1941, o anchetă efectuată de autoritățile militare a stabilit că data de naștere 8 noiembrie 1889, rezultată din cazierul cu nr. 723 aparținând funcționarului M. Moruzov, este falsă². Mihail Moruzov,

¹ Acest episod - *Pânda din altar* – este reprodus după: Ion PAVELESCU, *Enigma Moruzov, Cel mai mare spion din istoria României*, Editura Gaudeamus, Iași, 1995, pp. 160-164.

² ASRI, Fond penal 20954 Volumul 2, *Referat 15 decembrie 1941 - privitor la ancheta declanșată de Subsecretariatul de Stat al Armatei de Uscat față de activitatea lui Mihail Moruzov, fost șef al Serviciului Secret*, fila 108.

zis „Mișu”, zis „Inginerul Ștefănescu”, de origine etnică ucrainean, s-ar fi născut la 16 septembrie 1887, în satul Telița, lângă Tulcea, ca fiu al preotului Nicolae Moruzov.

Cu toate acestea, anumite evenimente din viața lui Mihail Moruzov lasă să se înțeleagă că anul 1889 este mai apropiat de adevăr, ca dată de naștere. Ne referim aici la episodul adolescentin relatat mai sus, dar și la anumite aspecte legate de pregătirea școlară a personajului nostru. De pildă, un coleg de școală de-al lui Moruzov, un anume Brătescu, declara: „L-am cunoscut pe Mihail Moruzov la Tulcea, camarad de liceu în anul 1903. El a urmat cursul inferior până în anul 1907. După această dată nu a mai urmat clasa a V-a, retrăgându-se”³.

Prin urmare, vârsta școlară de 17-18 ani, corelată cu prevederile Legii învățământului din 1898-1904, pare a fi mai apropiată de realitate și concordă cu abandonul școlar al lui Moruzov din anul 1907, cauzat de problemele avute în studierea limbii latine. Confirmarea anului 1889, ca dată de naștere, vine, indirect, și de la ofițerul Gheorghe Petrescu⁴, care, cunoscându-l pe Moruzov, prin anii 1927-1928, declara: „primele conversații mai ample, pe care le-am avut cu el, s-au rotit în general asupra originii lui, asupra provenienței lui, asupra activității lui de la vârsta de 17 ani în serviciul de informații și poliție (...)”⁵.

O altă problemă la care trebuie aflat răspuns este: Cu ce s-a ocupat Moruzov în perioada imediat următoare anului 1907?

Într-o declarație, semnată la Ismail, 13 mai 1918, Mihail Moruzov afirma: „De la 1 noiembrie 1908, am organizat și condus diferite servicii de siguranță, în țară și străinătate, însărcinate de Direcțiunea Siguranței Generale și Marele Stat Major al Armatei”⁶.

Gheorghe Cristescu, fratele mai celebrului Eugen, notează că, în tinerețe, Mihail Moruzov a făcut parte dintr-un nucleu socialist condus de un doctor, refugiat rus, stabilit la Tulcea.

³ ASRI, Fond penal 20954 Volumul 21, *Declarație* (olografă) a lui Brătescu, camarad de liceu, filele 164-167.

⁴ Gh. Petrescu era nașul de cununie al lui Moruzov, la rândul lui Moruzov i-a botezat un copil; conf.: ASRI Fond penal 20954, Volumul 4, *Memoriu*, semnat de Al. Idieru, filele 460-464.

⁵ ASRI Fond penal 20954 Volumul 21, *Declarația* colonelului Gh. Petrescu, fost atașat militar la Roma, București, 14 ianuarie - 15 februarie 1941, filele 2 – 52.

⁶ ASRI, FD 20953 Volumul 2, *Declarație* (olografă) dată și semnată de Mihail Moruzov, Ismail 13 mai 1918, filele 4-16.

Cine a fost acest „doctor socialist”, nu-i greu de aflat. Documentele și unele mărturii îl arată pe nimeni altul decât faimosul militant socialist Christu Stancioff Racovski⁷. Indicii similare rezultă și dintr-o anchetă a autorităților militare române, din anul 1941, unde se afirmă că Mihail Moruzov ar fi lucrat, la începutul activității sale, „pe lângă șeful Brigăzii de Siguranță Tulcea, un anume Floru, și pe lângă Guță Dumitrescu, ocupându-se printre altele și de mișcarea socialistă din Tulcea, al cărui conducător era doctorul Racovschi”⁸.

„Relația” lui Moruzov cu socialiștii este menționată și de Grigore Ghica, fiul lui Eduard Ghica, care spune că tatăl său „găsise în Siguranță un informator excepțional, Moruzov: cap de mongol, fiu de pescar avut din Tulcea. Deștept, abil, spiona pe comuniști, se ducea în Rusia mai ușor ca mine în grădină. Odată, a semnalat sosirea unui curier trimis de Troțki la Cristescu-Plăpumarul să-i remită drept fonduri două briliante ascunse în cravată. La gară l-au cules ca din oală. Am văzut pietrele – tata le-a adus acasă – enorme, minunate. Le-a oferit reginei Maria, nu văd de ce? A fost un abuz, reveneau tezaurului. Pe Moruzov, tata l-a făcut inspector. El i-a rămas devotat totdeauna, chiar și memoriei lui. În postul Paștelui, oriunde ne-am fi aflat, venea un lipovean cu un coș de cegi și icre negre. Așa a fost până la moartea mamei, în 1937”⁹. Precizăm că Eduard Ghica se ocupa în cadrul Siguranței chiar

⁷ Christu Stancioff Racovski (cu numele adevărat Haim Rakower), născut la 13 august 1873, la Kotel, Bulgaria, a fost un militant socialist și apoi comunist, de profesie medic, politician și diplomat sovietic. A activat ca socialist în Bulgaria, Elveția, Germania, Franța, Rusia și România, apoi la conducerea Cominternului. A deținut în trei rânduri – noiembrie 1918, ianuarie-decembrie 1919, și apoi între anii 1920-1923, funcția de prim-ministru al Ucrainei Sovietice. S-a remarcat ca ziarist și eseist, având legături apropiate cu germanul Wilhelm Liebknecht, francezul Jean Jaurès, românii C-tin Dobrogeanu Ghinea și I.L. Caragiale, rușii V.I. Lenin și Leon Troțki, ultimul fiind găzduit o vreme la moșia sa de la Pecineaga, lângă Mangalia. În anul 1904, reușește să fie ales ca membru în Consiliul județean Constanța. Din cauza implicării sale în agitarea țăranilor, i se retrage cetățenia română și este expulzat în iulie 1907, stabilindu-se în Bulgaria de unde duce o campanie de calomnie la adresa României, întorcându-se de mai multe ori fraudulos în România. În anul 1913, a candidat pentru un post de deputat la Tulcea. La bătrânețe, Racovski a căzut victimă „marii terori”, fiind executat de Beria, la ordinul lui Stalin, la 11 septembrie 1941.

⁸ ASRI, Fond penal 20954 Volumul 2, *Referat 15 decembrie 1941 - privitor la ancheta declanșată de Subsecretariatul de Stat al Armatei de Uscat față de activitatea lui Mihail Moruzov, fost șef al Serviciului Secret*, fila 106.

⁹ Alin SPÂNU, *Serviciul de Informații al României în Războiul de întregire națională (1916 – 1920)*, Editura Militară, București 2012, nota nr. 405, p. 127; Spânu citează: Grigore Ghica, *Grigori*, Editura Fundației Culturale Române, București 1998, p. 137.

de problema anarhismului socialist și de cea a spionajului ruso-bulgar, devenind apoi șeful Direcției Poliției și Siguranței Generale, 1919-1920.

Despre Christu Racovski se cunoaște că era un personaj binecunoscut Siguranței române, dar și organelor de poliție din Germania, Austro-Ungaria, Franța etc. Se stabilise la Constanța și lucra ca medic militar în armata română. În anul 1893, alături de alți anarhiști, Racovski a pus bazele Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (PSDMR). În anul 1907, din cauza implicării în agitațiile țărănești, Racovski va fi expulzat de autorități. Nu poate sta însă departe și revine ilegal în țară, în anul 1910, și reînființează Partidul Social Democrat Român (PSDR), alături C-tin Dobrogeanu-Gherea¹⁰, I. C. Frimu, Mihai Gh. Bujor și Gh. Cristescu-Plăpumar. Mai puțin cunoscut este că Racovski va pune bazele și Partidului Socialist din România (PSD), încă din anul 1904 (!)¹¹.

Așadar, ipoteza de la care plecăm este că Mihail Moruzov a fost recrutat de Sigurața Generală și Armată ca informator în obiectivul ruso-bulgar din România. Îl recomandau cunoștințele de limba slavă și relațiile în rândul etnicilor slavi. Acțiunea respectivă având loc într-o perioadă de criză pentru statul român și relațiile sale cu vecinătatea. Era raportată creșterea anarhismului socialist, fenomen care, surprinzător, se afla în strânsă corelație cu spionajul ruso-bulgar pe teritoriul României: „Probabil că rușii se folosesc de bulgari, aceștia intrând mai ușor și se strecoară neobservați în țară, amestecându-se travestiți printre muncitorii, negustorii și zarzavagii din piețe. Ofițerilor ruși le-ar fi greu să se introducă în țară peste tot locul, căci ar fi repede descoperiți, ei neputându-se travesti decât ca iconari sau jugănari, cari știu însă că sunt suspectați totdeauna de autorități. Și apoi chiar dacă nu ar fi descoperiți, totuși, mare treabă n-ar putea face, neavând posibilitatea de a se introduce pe lângă stabilimentele militare și de a însoți trupele în marșuri, exerciții și manevre”¹².

România se confrunta astfel cu un fenomen de amploare care trebuia contracarat. La 18 martie 1907, Parlamentul a declarat starea de asediu, *răscoala țărănească* fiind clasificată drept atentat înțiat de o putere străină

¹⁰ Ca și Moruzov, Constantin Dobrogeanu-Gherea era etnic ucrainean, venit și stabilit în România, în anul 1875, din cauza persecuțiilor *Ohrana-ei* (poliția politică țaristă).

¹¹ Vezi: Louise BRYAND, *Mirrors of Moscow. Lenin and his subordinates: Christian Rakovsky*, <http://www.marxists.org/archive/bryand/works/1923-mom/rakovsky.htm>, first published 1923.

¹² ANR (Arhivele Naționale ale României), Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, DPSG, Dosarul nr. 94/1907.

la securitatea națională a țării¹³. Marele Stat Major al Armatei și Siguranța Generală a Statului se hotărăsc, în fine, să colaboreze. Deciziile celor două instituții vor fi extrem de importante pentru viitorul serviciilor de informații din România, acum punându-se bazele *primei structuri contrainformative* destinate exclusiv combaterii spionajului pe teritoriul țării noastre.

La 12 noiembrie 1907, Iancu Panaitescu, șeful Siguranței Generale, scrie Ministrului de Interne: „Țin să vă raportez și Dv. Domnule Ministru, ceea ce am raportat deja verbal în mai multe rânduri Dl. Ministru de Război, că bulgarii fac pe o scară întinsă spionaj militar în țara noastră și că, din această cauză, se simte absolută nevoie ca Marele Stat Major al Armatei să înființeze un *serviciu de contraspionaj* [subl.n.], care să fie bine organizat, spre a putea demasca cu înlesnire pe spionii care mișună în țară. Bulgarii sunt la curent cu tot ce se face și pune la cale în armata și marina noastră și sosesc la timp spre a urmări și a se informa de ceea ce-i interesează”¹⁴.

La 4 decembrie 1907, Secția a II-a, Marele Stat Major, raporta Ministerului de Război că în orașele Brăila, Galați și împrejurimi se observă zilnic o mulțime de ofițeri străini și persoane civile străine care fac diverse observații și constatări asupra instalațiilor și dotărilor portuare.

Sesizat, lt. col. C-tin Christescu, șeful Statului Major al Armatei, solicită Ministerului de Interne să dispună ca pe „lângă serviciul de stat major al Comandamentului Corpului 3 Armată, în Galați, să fie în permanență detașat un agent secret pentru a supraveghea acele persoane”¹⁵.

Dar, la 12 august 1908, lucrurile se complică. La Oficiul Poștal din Odobești s-a prezentat un bulgar (sub numele fals de Enache Dîmo) cu o scrisoare voluminoasă destinată unui anume Gheorghe Hesapcieff, din Sofia. Cum individul părea suspect, scrisoarea a fost desigilată. Spre surprinderea celor prezenți, aceasta conținea diverse hărți militare și o parte a hărții Marelui Stat Major, privind informații despre linia fortificată Focșani-Nămoloasa (direcția Putna–Bacău).

Imediat, s-a ordonat constituirea unei echipe mixte, formată din agenți ai Siguranței Generale și ai Marelui Stat Major, care s-a deplasat în secret la Sofia. Aici, agentul „No. 51” a stabilit că Gh. Hesapcieff era locotenent

¹³ Alex Mihai STOENESCU, *Istoria loviturilor de stat în România*, vol. 2, Editura RAO, București, 2001, p. 161.

¹⁴ ANR, Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, DPSG, Dosarul nr. 94/1907.

¹⁵ ANR, Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, DPSG, Dosarul nr. 94/1907, Marele Stat Major, Secția a II-a, no. 230 din 4 decembrie 1907 [6686].

de artilerie în armata bulgară (*Laboratnăță Roată*)¹⁶, cu legături în armata țaristă. Mai mult, conform raportului secret nr. 55, din 8 decembrie 1907, întocmit de maiorul N. Petală, atașatul militar român la Sofia, s-a constatat că, numai în anul ce trecuse, 32 de ofițeri ai armatei bulgare și-au efectuat concediul de odihnă în România, în scop de spionaj¹⁷.

Prin urmare, autoritățile decid să întărească structura comună contrainformativă deja existentă și să o transforme într-un *Serviciu de Contrainformații* de sine stătător. De această dată, pe lângă Marele Stat Major al Armatei și Siguranța Generală, la proiect participă și Inspectoratul Jandarmeriei Rurale și Marina română.

Odată stabilite sarcinile și componența noului *Serviciu*, la 11 iunie 1911, Iancu Panaitescu înaintează Statului Major General al Armatei, lt.col. C-tin Scărișoreanu, „Proiectul de buget pentru agenții speciali de siguranță cari ar fi nevoie să se înființeze pe lângă Direcția Poliției și Siguranței Generale [DPSG] pentru Serviciul de contraspionaj militar”. În schema de organizare era prevăzut un număr de 28 de agenți, repartizați la Sofia, Odessa, Rusciuk, Vidin, Calafat, Corabia etc. Bugetul total alocat: 91 200 lei¹⁸.

Colaborarea instituțională dintre Siguranța Generală și Marele Stat Major al Armatei este reflectată și de adresa nr. 26, din 23 iunie 1911, în care Ministerul de Război solicită „DPSG să dispună ca, pe viitor, la cercetarea diferiților indivizi suspecti din punct de vedere al spionajului militar să se anunțe și Statul Major General al Armatei pentru a delega un ofițer de la Biroul Informațiilor ca să asiste la cercetare, căci din cursul cercetărilor se poate întâmpla să se dea peste fire de alte afaceri, cari, din punct de vedere militar, să prezinte interes”¹⁹.

În același sens este emis și Ordinul nr. 50, din 26 iulie 1911, în care Ministerul de Război solicită Inspectoratului Jandarmeriei Rurale ca atunci: „Când se va descoperi atât vreo persoană care se ocupă cu spionajul, cât și ceva în privința acțiunilor de spionaj întreprinse, Jandarmeria se va mulțumi numai a supraveghea și mai de aproape și va raporta confidențial cazul

¹⁶ Tatăl lui Gheorghe era colonelul Hesapcieff, agentul diplomatic al Bulgariei la București (n.a.).

¹⁷ ANR, DPSG, Dosarul nr. 94/1907, Marele Stat Major, Secția a II-a, no. 230 din 4 decembrie 1907 [6686]. Detalii privind spionajul bulgar în România, perioada 1910-1913, și la: Alin Spănu, *Serviciul de Informații al României în Războiul de întregire națională (1916 – 1920)*, Editura Militară, București 2012, pp. 35-42.

¹⁸ ANR, Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, Dosar 1/1910, fila 8 [6129].

¹⁹ ANR, Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, DPSG, Dosarul nr. 94/1907, Marele Stat Major, Secția a II-a, semnează: Șeful Statului Major General, lt. col. Lupescu [6128].

îndată Statului Major General, care-i va indica modul cum să procedeze mai departe. În caz însă de flagrant delict de spionaj militar, persoanele arestate vor fi trimise Direcției Siguranței din Ministerul de Interne, sau predate Poliției de Siguranță din localitate (...) București, Iași, Craiova, Galați, Tulcea, Cernavodă, Constanța”²⁰.

Așadar, un adevărat *serviciu contrainformativ* a statului român a prins contur acum, evoluând ulterior.

Deosebit, este faptul că frații Moruzov au făcut parte din aceste structuri informative ale statului român încă de la început. Afanasie, Gheorghe și Mihail Moruzov acționau în cadrul Brigăzii Speciale de Siguranță Tulcea, recrutarea lor fiind făcută de comisarul special D. D. Floru.

Afanasie Moruzov era unul dintre cei mai importanți agenți acoperiți ai Siguranței pe spațiul rus, având intrare la persoane de rang înalt din administrația țaristă. Într-un raport din 17 august 1913, D. D. Floru descrie cum Afanasie a primit misiunea de a se deplasa la Reni, Chișinău, Odessa și Vâlcova pentru a afla deciziile administrației țariste din Basarabia. Aici, s-a întâlnit personal cu guvernatorul rus al Basarabiei de la care a aflat că Petersburgul a ordonat o anchetă discretă în rândul coloniilor străine, în special a celei germane, pentru a testa poziția acestora față de Imperiu în cazul unui război. În cazul românilor, guvernatorul i-a spus lui Afanasie că Rusia s-a oferit să introducă liturghia în limba română în bisericile românești din Basarabia, ca semn de apropiere. Dar Afanasie știa că motivul real era altul, anume că românii nu mergeau la slujba religioasă din cauza zvonului că liturghia rusă nu ar fi conformă cu dogma ortodoxă din România, astfel că rușii nu puteau să-și facă propaganda în fața unui popor care nu înțelegea limba rusă²¹.

Celălalt frate al lui Mihail, Gheorghe Moruzov, figura pe statul se plată al Siguranței încă din 30 ianuarie 1911, având funcția de agent special clasa a 5-a, și un salariu de 100 lei lunar²².

Despre Mihail Moruzov, în afară de episodul de la Biserica Bulgară, din 1907, nu avem alte date. Totuși, D. D. Floru, într-un raport către Iancu Panaitescu, la 8 noiembrie 1910, afirmă că s-a întâlnit cu *M*, care „s-a arătat foarte rece și descurajat pentru faptul că a fost luat în armată. I-am arătat pasajul din scrisoarea Dumneavoastră, privitor la intervenția făcută pentru

²⁰ ANR, Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, Dosar 1/1910, fila 13.

²¹ ANR, Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, Dosar 95/1911, fila 413.

²² ANR, Direcția Generală a Poliției, 1893-1916, Dosar 188/1913.

el și a rămas foarte surprins, văzând că cu asemenea protecție a fost luat și alții care nu aveau au fost scutiți. Îmi spuse că v-a scris o scrisoare într-un moment de mare revoltă sufletească (...). Armata îl consumă mult, căci are o fire care nu se potrivește de loc militarului. De altfel, este chiar în interesul Serviciului nostru de a i se face ceva (...). Am avut o convorbire cu *M*, care mi-a propus de a înființa niște sub-agenți, pe care să-i avem prin diferite puncte din județ și care să-i plătesc cu 20-30 lei lunar, pentru informațiile ce ne-ar furniza din localitățile unde domiciliază ei, cum și din împrejurimi. Este bună ideea aceasta, însă pentru punerea ei în aplicare trebuie bani mai mulți lunar (...). Mi-a arătat cum a găsit un bun element, care să ne servească în mișcarea bulgară, și m-a rugat să vă scriu pentru a dispune numirea lui. Acesta se numește Goran Celiacoff, contabil la librăria lui Sava Danceff²³.

Mai mult, despre problemele lui *M* fusese informat și primul ministru, semn că personajul devenise important. Deși nu există la dosar o dovadă scrisă că acest *M* ar fi Mihail Moruzov, toate indiciile duc la el. Astfel: personajul corespunde localizării în timp și spațiu, se află la vârsta serviciului militar (21 ani), face parte din rețeaua lui Floru, dovedește abilități de recrutor și organizator, prezintă același profil psihologic cu Mihail, are cunoștințe în comunitatea slavă etc. Dacă, într-adevăr, este vorba de Mihail Moruzov, faptul are legătură cu evenimentele următoare:

La 5 iunie 1911, avem un document emis de comandantul Companiei 5 din Regimentul 6 Infanterie „Mihai Viteazul”, la 5 iunie 1911, în care se arată că soldatul Mihail Moruzov, chemat de Ministerul de Război, primește permisiunea de a se deplasa la București²⁴. La 23 decembrie 1911, soldatul Moruzov obține iar o învoire, până în data de 2 ianuarie 1912, și o alta, până în data de 22 ianuarie, pentru a merge în garnizoana Tulcea, urmând apoi a se prezenta la serviciul său. Un alt document, nedatat, are atașată o notificare cu următorul conținut: „Puneți în vedere lui Moruzov să ia primul tren, să vină la București, și să se prezinte la Marele Stat Major. Dacă nu este în Tulcea, el se găsește la Isaccea. Răspundeți de execuție”²⁵.

²³ ANR, DPSG, 1893-1916, Dosar 126/1910, filele 4-5.

²⁴ Vezi: Lenuța NICULESCU, Marius OLTEANU, *Mihail Moruzov. 1911 – 1912. Contribuții biografice*; <http://www.mapn.ro/smg/SIA/carte-26iulie2008-continutfinal.pdf>; autorii citează Arhivele Militare ale României, fondul 5417.

²⁵ *Ibidem*.

Așadar, informațiile corespund personajului *M.* Scenariul cel mai plauzibil ar fi că Mihail a devenit interesant și pentru Statul Major al Armatei, care dorea să-l folosească în spionajul militar. De asemenea, este posibil ca însăși Siguranța să-l fi trimis la „specializare” în Armată, sau chiar ipoteza ca Mihail să fie exploatat în comun de cele două instituții de securitate.

Cert este că Mihail Moruzov a fost încorporat, fiind unul dintre „soldații” care aveau în sarcină supravegherea liniei Dunării pe segmentul Galați-Sulina.

După „specializarea” din Armată, Mihail Moruzov revine ca „civil” în Tulcea, unde, împreună cu mentorii săi, pune la cale o combinație informativă de natură să facă invidioase cele mai celebre servicii secrete din lume, și asta în anul 1913.

La 19 septembrie 1913, în rândul comunității ruse are loc un „conflict” provocat de decizia construirii unei școli ruse în Tulcea. Episcopii bisericii ruse „Schimbarea la Față”, propun ca școala să se deschidă pe banii populației, însă etnicii ruși se opun. După încheierea ședinței, „petițiunea prin care s-a cerut redeschiderea școlii, iscălită numai de episcopul Leonte Topalov și Precup Zimbilski a fost luată de tânărul Mihail Moruzov, care le-a promis că el va aranja ca Consulatul rus să-și ia sarcina de a susține singur cheltuielile școlii rusești fără a mai fi nevoiți locuitorii să contribuie”²⁶.

Câteva zile mai târziu, D.D. Floru raportează lui Iancu Panaitescu următoarele: „Urmare a raportului nostru nr. 1165, din 21 septembrie 1913, am onoare a vă raporta, din informațiile ce le avem, că tânărul Mihail Moruzov a înmănat petițiunea de care am vorbit dl. Revizor școlar al județului Tulcea. Odată cu înmânarea petiției în chestiune, se zice că tânărul Mihail Moruzov și cu dl. Revizor școlar au aranjat ca să se stăruie nu pentru a se deschide o școală rusească, ci o clasă alipită pe lângă o școală românească, unde să se predea limba rusă. Această combinație am făcut-o pentru ca la această clasă să fie numit ca profesor de limba rusă dl. Mihail Moruzov. Dl. Vartalaș, Revizorul școlar, ducându-se la București și expunând la Minister această chestiune, se zice că ar fi obținut un rezultat satisfăcător și ar fi comunicat și domnului Moruzov la întoarcere că dorința lui va fi satisfăcută cât de curând, numindu-l profesor de limba rusă la clasa care se va înființa pe lângă una din școlile românești din acest oraș. Agentul nostru rugându-ne ca să facem în așa fel încât această informație să nu ajungă să fie comunicată fratelui său, ne-a da de bănuiră că între ei trebuie să fie o înțelegere având un scop oarecare (...)”²⁷.

²⁶ ANR, DPSG, Dosar 96/1911, fila 434.

²⁷ ANR, DPSG, Dosar 96/1911, fila 434.

De prisos să mai spunem că, la 8 noiembrie 1913, a sosit răspunsul Consulatului Rusiei care anunța că Guvernul țarist este de acord să contribuie cu sumele necesare înființării clasei de limba rusă, urmând apoi a se construi o școală particulară rusească.

Cam acestea sunt informațiile depre activitatea fraților Moruzov, până în anul 1913. Pentru perioada următoare, avem mărturia lt. col. Al. Budiș cum că autoritățile l-au însărcinat pe Mihail Moruzov cu misiuni mult mai importante, cum ar fi cea de secretar al atașatului român la Sofia. Conform lui Budiș, numit în același post, în decembrie 1937, acesta se întâlnește cu Mihail Moruzov, „despre care auzisem că fusese secretar al atașatului român la Sofia înainte de Războiul din 1914-1918, deci secretar al postului în care eu urma să funcționez timp de mai mulți ani. M-a mânat la el dorința de a mă informa de la cineva care trăise în Bulgaria, cunoscător deci al aspirațiilor și manifestărilor sufletești ale poporului bulgar”²⁸.

Nu cunoaștem alte aspecte ale activității lui Mihail Moruzov la Sofia, dar cert este că numele său era cunoscut în cercurile guvernamentale. Ne referim aici la decizia conducerii statului, din anul 1913, de a înființa un serviciu de contrainformații independent, unde Moruzov se afla pe lista scurtă a celor în măsură să creeze și să organizeze așa ceva. Mai mult, conducerea statului îl va desemna pe Moruzov la conducerea acestei structuri²⁹. Din nefericire, inițiativa va fi abandonată din cauza izbucnirii Războiului Mondial.

Apoi, pe timpul neutralității, 1914-1916, îl regăsim pe Mihail Moruzov participând la unele dintre cele mai spectaculoase acțiuni de spionaj. În octombrie 1914, Mihail ia parte la acțiunea Siguranței de a sustrage ambasadorului Austro-Ungariei la București, contele Ottokar Czernin, servieta în care se afla cifrul diplomatic al Ministerului de Externe habsburgic. Aflat la locuința unui particular român, în timp ce Czernin discuta cu gazda, agenții români au deschis portiera automobilului, au luat servieta diplomatului, aflată pe banchetă, și au dus-o rapid la un atelier fotografic al serviciului unde a fost fotografiat întregul conținut, fapt ce a permis organelor Siguranței române să-i descifreze corespondența diplomatică³⁰.

²⁸ ASRI, Fond Penal 20954, Volumul 4, *Declarație*, atașat militar în Bulgaria lt-col. Al. Budiș, 19 noiembrie 1940, filele 423-431.

²⁹ C. NEAGU, D. MARINESCU, R. GEORGESCU, *Fapte din Umbră*, Editura Politică, București, 1977, Vol. II, p. 238.

³⁰ Pe larg în: Vasile BOBOCESCU, *Momente din Istoria Ministerului de Interne*, Volumul I, 1821 – 1944, Editura Ministerului de Interne, pp. 313-317.

În anul următor, 1915, Mihail Moruzov este trimis la Reni pentru a urmări acțiunile desfășurate împotriva României de viceamiralul Visolkin³¹. A adunat dovezi care vor permite organelor române să destructureze mai multe organizații ruse de spionaj ce acționau în țara noastră, în special în Dobrogea, exemplu fiind cazurile: Emilianov M., sublocotenentului Sârdici, din Regimentul 10 Călărași și sublocotenentului Mihăescu, Regimentul 33 Infanterie, pentru care Moruzov a făcut comunicări DPSG și Marelui Stat Major al Armatei³².

La 16 august 1916, Mihail Moruzov își uimește din nou superiorii cu o faptă demnă de cele mai bune romane de spionaj. Prin combinații informative bine puse la punct, acesta îl devalizează pe ambasadorul german, baronul von dem Busche, de servieta care conținea cele mai secrete documente, tot din automobil, în momentul când acesta se pregătea să părăsească Bucureștiul. Printre acestea se afla lista cu agentura serviciilor secrete germane, cu persoanele corupte din statul român și sumele de bani cheltuite de germani pentru remunerarea lor³³.

Așadar, o carte de vizită impresionantă, de care conducerea statului a trebuit să țină cont în momentul când l-a numit pe Mihail Moruzov la conducerea Echipei Speciale de Siguranță din Delta Dunării, în martie 1917. Personajul nu mai era demult un novice, așa cum lasă să se înțeleagă unii din criticii săi, ci un profesionist cu sânge rece și tărie de caracter care își clădise reputația pe fapte.

Mihail Moruzov – organizator și șef al Echipei Speciale de Siguranță din Delta Dunării

În august 1916, România intră în Primul Război Mondial alături de Antantă. Aflate în aceeași tabără, structurile informative ale României și Rusiei sunt nevoite să colaboreze acum împotriva Puterilor Centrale, ținta comună fiind Serviciul de informații al armatei germane, secondat de cel al armatei bulgare.

După dezastrul de pe front, Ioan Coandă este numit comandantul operațiunilor desfășurate de armata română în Delta Dunării, la începutul lui martie 1917. Este înștiințat că s-a înființat un serviciu de contraspionaj

³¹ ASRI, FD 20953 Volumul 2, *Declarație* (olografă) dată și semnată de Mihail Moruzov, Ismail 13 mai 1918, filele 4-16.

³² ASRI, Fondul documentar 20954 Volumul 19, fila 429.

³³ Vasile BOBOCESCU, *Momente din Istoria Ministerului de Interne*, pp. 313-317.

în Delta Dunării, *Echipa Specială de Siguranță*, condusă de Mihail Moruzov, cu împuternicirea de a conlucra direct cu organele ruse³⁴.

La 24 martie 1917, Mihail Moruzov se deplasează în Deltă pentru a inspecta la fața locului starea excepțională. Decide ca Echipa Specială de Siguranță să se organizeze pe trei sectoare, cu sediul central la Ismail:

- 1) Sectorul Sulina – sub conducerea subcomisarului Traian Constantinescu.
- 2) Sectorul Chilia Veche – sub conducerea subcomisarului Ivăncea.
- 3) Sectorul Lascăr Catargiu – sub conducerea subcomisarului Meleca³⁵.

Pentru cooperarea cu rușii, Moruzov intră în contact cu Comandamentul rus al Armatei a VI-a și Flota Mării Negre. În urma negocierilor, s-a stabilit ca „ofițerii ruși și agenții lor să lucreze sub ordinele serviciului român, aceasta atât pentru organizarea flotei Mării Negre cât și a Armatei a VI-a”³⁶. Rușii l-au delegat pe ofițerul rus Budilovici să conlucreze cu Mihail Moruzov, cunoscut de către ei drept *chef de la Sûreté Roumaine du Delte*³⁷.

Din păcate, documentele de lucru ale activității lui Mihail Moruzov și ale Echipei Speciale de Siguranță din Delta Dunării lipsesc aproape cu desăvârșire. Arhivele noastre păstrează doar trimiteri indirecte sau declarații ulterioare ale contemporanilor.

Din puținătatea celor rămase, încercăm o reconstituire a ceea a însemnat Echipa de Siguranță din Delta Dunării pentru statul român:

Unul din documente este *Raportul de activitate* al Echipei, întocmit chiar de Mihail Moruzov, pe lunile iulie și august 1917. Importanța lui este accentuată de faptul că prezintă principalele direcții de acțiune și activitate ale Echipei de Siguranță, și anume: spionaj, propagandă, măsuri luate contra spionajului și propagandei, cheștiunea dezertorilor (români de origine rusă), situația trupelor ruse, conlucrarea cu organele militare ruse³⁸. Tot aici, găsim informații extrem de valoroase referitoare la capacitatea Serviciului din Deltă de a intercepta *documente secrete* emise de către diverși oficiali ai Rusiei. Moruzov dă ca exemplu ordinul secret nr. 71, din 19 iunie 1917, emis de ministrul plenipotențiar al Rusiei în țara noastră, Poklevsky Koziel, sau telegramele secrete nr. 1, din 1 iunie, și nr. 9, din 13 iunie 1917, emise

³⁴ ASRI, Fondul documentar 7702, fila 52.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ ASRI, Fondul documentar 7702, filele 30-32.

³⁷ *Idem, Dare de seamă pe lunile Iulie și August 1917*, semnează Moruzov, și adresa nr. 8, din 23 iulie 1917, semnată de viceamiralul Nenicov, fila 66.

³⁸ ASRI, Fondul documentar 7702, *Dare de seamă pe lunile Iulie și August 1917*, Ismail, Septembrie 1917, semnează Moruzov, filele 64-72.

de viceconsulul rus din Sulina (dl. Puzanov)³⁹; dar și abilitatea serviciului de a penetra structurile germane de informații, Moruzov raportând că a intrat în posesia unei noi liste ce cuprinde numele agenților organizațiilor informative germane [care acționau în zona Deltei Dunării] și că, la Sulina, s-au luat măsuri pentru descoperirea organizațiilor germane. *Raportul* mai notează că „pe vaporul *Rus*, care face cursa Odessa – Ismail, s-a găsit o bombă în depozitul de cărbuni, cât pe aici să fie aruncată în cuptorul de foc al vaporului, fapt ce a fost evitat grație observațiilor făcute la timp”⁴⁰.

Însă, poate cele mai valoroase surse cu privire la activitatea Echipii Speciale de Siguranță din Delta Dunării sunt *procesul-verbal al judecătorul de instrucție delegat* la Serviciul Siguranței Dobrogea, adică la birourile lui Mihail Moruzov, încheiat la 13 mai 1920, și *procesul-verbal* întocmit de Cabinetul de Instrucție, la 4 august 1920⁴¹. Ele conțin informații unice despre problemele și sarcinile Echipii, acestea fiind vizibile din tipologia dosarelor întocmite: operațiuni, dezertori, deportări, traficul de frontieră, intrările și ieșirile din țară etc., fapt ce relevă că activitatea Echipii s-a făcut după toate regulile domeniului, fiind amplă, sistematică și bine organizată. Astfel, conform comisiei de anchetă: „S-a ridicat din tot acest birou un coș plin cu Arhiva Deltei Dunării, cuprinzând următoarele:

1) Toate dosarele aparținând Echipii Speciale de Siguranță sectorul Sulina, înființată în cursul anului 1917, nelipsind nici unul. Controlul lor s-a făcut după însemnarea ce se găsește scrisă la începutul registrului *jurnalul de masă*, Vol. I, însemnare scrisă pe 2 foi, care sunt lipite una de scoarța registrului și alta pe fila cea groasă următoare. Dosarele poartă no. 1 până la 50 inclusiv. Dosarul no. 5 are 3 volume, la fel dosarul no. 9 și no. 9 bis. Registrul jurnal de masă are 4 volume. Al patrulea cu operații și pe anul 1918. Atât dosarele cât și registrele au fost întrebuințate în anul 1917 și poartă asupra faptelor petrecute și notate în cursul aceluia an.

2) Toate dosarele aparținând Echipii Speciale de Siguranță sectorul Sulina, înființate în cursul anului 1918 nelipsind nici unul. Controlul lor s-a făcut după însemnarea ce se găsește scrisă în cuprinsul registrului jurnal de masă vol. IV. Dosarele poartă no. 1 până la 13 inclusiv. În plus, se mai găsește netrecut în însemnarea Dvs., no. 14 – 1918, privitor la *Dezertorii și activitatea Siguranței la Vâlcov, 5 februarie – 29 martie 1918* și, adaos, mențiunea în afară de lucrările atașate la dosarele respective din 1918.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*, fila 23.

⁴¹ ASRI, Fond penal 20954 Volumul 19, *Ordonanța No. 46*, din 30 martie 1921, fila 438.

3) Arhiva Serviciului Siguranței Delta Dunării cu sediul la Ismail, din 1917 – 1918, compusă din dosarele 1 - 11 inclusiv, 13 – 19 inclusiv, 21 – 25 inclusiv, 27 – 39 inclusiv, 42 – 43 inclusiv, lipsind dosarele no. 12, 20, 26, 40, 41, dosare care pot fi însă făcute din hârtiile răspândite, precum dosarul no. 40, 41 etc., care pot fi făcute, pentru că la aceste dosare se adaugă hârtiile din mapele cu lucrări pentru deportări, unde este o listă și note relative la persoanele suspecte, ceea ce ar face dosarul 20, altă mapă cu notele sectorului II și altă mapă cu note diverse, alte note fără mapă și 2 registre de intrare și ieșire.

4) Arhiva punctelor Chilia Veche și Vâlcov, compusă din 5 dosare, pe care le-am stabilit după procesul verbal din 16 iulie 1918 (că nu puteau fi mai multe) făcut de subcomisarul M. Ivănceanu, la care se adaugă o condică de expediție și una de intrare și ieșire.

5) Un registru al sectorului Lascăr Catargiu, pentru înscrierea călătorilor cărora li s-a liberat permise de trecere la Ismail din 1917 – 1918⁴².

Toate aceste dosare, registre și hârtii, compuneau așa denumita *Arhivă* din Delta Dunării.

Întrebat de ce se găsește la el această arhivă, Mihail Moruzov a răspuns că „a fost nevoit să ia această decizie din cauza mișcărilor trupelor române spre Basarabia, în anul 1918, când arhiva de la Sulina și Ismail a fost împărțită în două: o parte a îmbarcat-o pe iahtul *Mircea*, pentru a le păstra, iar cealaltă parte, ce privea personalul rus, a distrus-o pentru ca nu cumva aceste hârtii să intre în mâinile bolșevicilor, care controlau totul, și să descopere personalul și să paralizeze vreo acțiune sau vreun interes al statului (...)”⁴³.

Vorbind despre rezultatele concrete ale Echipei de Siguranță din Delta Dunării, Moruzov declara: „Au fost arestați 156 de spioni, din 178 câți au fost trimiși de Serviciul de informații german în această zonă; inamicul nu a reușit să distrugă nici un depozit de muniții, de aprovizionare, nici vase, cum s-au petrecut lucrurile în zona celorlalte fronturi. (...) S-au putut dejuca toate operațiunile armatei bolșevice și acapara toate depozitele rusești, subsemnatul reușind, din ordinul Marelui Cartier General, ca prin diferite mașinațiuni să devin *comandant al trupelor roșii*, care apoi au fost dizolvate”⁴⁴. Printre faptele cu care se poate mândri acest *Serviciu tehnic*, continua Moruzov: „Dau ca exemplu și incursiunea pentru capturarea colonelului german Friederich von Mayer, care conducea aparatul informativ german pe frontul dobrogean și țărmul Mării Negre, la km. 78, înapoia frontului. Acțiunea a reușit și acest ofițer a fost adus în zona noastră de operațiuni”.

⁴² ASRI, Fond penal 20954 Volumul 19, *Ordonanța No. 46*, din 30 martie 1921, fila 438.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ ASRI, FD 8097, „Expunere asupra Serviciilor de Informații ale Armatei” (istoric), 21 septembrie 1934, Serviciul S. către Ministerul Apărării Naționale, semnează: Șeful Serviciului S.

Alexe Efrem Luchian, agent recrutat și instruit de Moruzov, își amintea despre capturarea germanului: „Mi-am făcut datoria față de Patrie. Într-o expediție reușită pe malul Mării, la sud de Gura Portiței, am pus mâna pe un ofițer aviator german, un alt ofițer instructor a căzut mort, iar un marinar aviator ușor rănit a putut să fugă. Ofițerul luat prizonier, grav rănit, a murit pe masa de operație la spitalul din Sulina. S-a aflat apoi că era lt. col. Baron Friedrich von Mayera [?], comandantul hidroaviației germane de la Marea Neagră, și deținea și postul de șef al Serviciului German de Informații de pe litoralul Mării Negre”⁴⁵.

Tot Moruzov dă relații și despre planul conceput de el de a prelua, în beneficiul statului român, flota rusă de pe Dunăre și Marea Neagră, contra a două milioane de lei oferiți ca mită responsabililor ruși, dând exemplu pe comisarul flotei, dl. Cumkov, pe care „l-am recrutat pentru serviciul meu”⁴⁶.

Despre Moruzov, ca șef al Echipei din Deltă, cuvinte de apreciere are și Comandantul Detașamentului de ocupație al Bolgradului, care, la 6 martie 1918, îi scria următoarele comandorului I. Coandă, comisar general al guvernului: „În ziua de 9 ianuarie, am fost prins, împreună cu căpitanul Oprișănescu, de bolșevici la Vulcănești și condamnați la moarte. La ora 5, după amiază, a sosit la spitalul unde eram arestați dl. Filinof, președintele armatelor din Ismail, împreună cu dl. Moruzov, șeful Siguranței Deltei Dunării. Grație d-lui Moruzov, am fost salvați de la Vulcănești, unde bolșevicii ne-au condamnat la moarte. Nu am fost executați, grație d-lui Moruzov, care cu priceperea sa, cu tactul și energia sa, a intervenit chiar cu prețul vieții ca să ne scape. După ce am fost salvați, el știa că vom continua să operăm în această regiune și l-am anunțat că viața îi va fi în pericol, cu toate acestea a răspuns: *Voi muri, dar trebuie să plec la datorie*, ca de acolo să ne dea știri, mie și Flotei, de tot ce va afla după

⁴⁵ Alexe Efrem Luchian, de origine etnică ucraineană (cazaci zaporojeni), provenea dintr-o familie avută de pescari din Delta Dunării. Alexe a urmat școala primară din satul natal Murighiol, județul Tulcea, apoi la școala comercială elementară din Galați. În anul 1912, s-a înscris la Institutul de Comerț „Busch” din Hamburg. Din cauza Războiului Mondial, revine în țară în 1914, fiind încorporat ca sanitar. În anul 1915, Mihail Moruzov se interesează de existența lui Luchian, apoi, în februarie 1917, cere și obține detașarea lui Alexe Luchian și apoi a fratelui său, Ioan, la Serviciul de Siguranță al Deltei Dunării. La 25 martie 1917, Alexe sosește la Chilia unde primește primele sarcini informative în noua structură creată. Din aprilie 1917, i se încredințează sectorul brațului Sf. Gheorghe „ca unul care cunoșteam la perfecție locurile și oamenii”; ASRI, Fond penal 20954 Volumul 21, *Declarație* dată de Alexe Efrem Luchian în fața judecătorului de instrucție, filele 176-183.

⁴⁶ ASRI, FD 8097, „Expunere asupra Serviciilor de Informații ale Armatei” (istoric), 21 septembrie 1934, Serviciul S. către Ministerul Apărării Naționale, semnează: Șeful Serviciului S.

planul întocmit de noi. Informațiile trimise de el în drumul operațiunilor spre Bolgrad, Ismail și Chilia ne-au fost cele mai prețioase”⁴⁷.

Toate aceste realizări ale lui Mihail Moruzov pe frontul de est nu ar fi fost posibile fără o cunoaștere aprofundată a realităților din acest spațiu. De fapt, gloria lui Moruzov se datorează științei acestuia de a negocia cu reprezentanții bolșevicilor care au preluat puterea în Ucraina, într-un moment când statul român era aproape desființat de Puterile Centrale.

În tot acest răstimp, Racovski și oamenii săi nu au fost slăbiți nici o clipă. În toamna anului 1917, un agent acoperit al *Siguranței Engleze* la Odessa îl raporta lui Moruzov și Siguranței române că a reușit ca „dupe mari eforturi să pot avea în solda mea doi oameni cari sunt zilnic cu Racovski și prietenii lui (...) inclusiv cu ing. Rabinovici, acesta din urmă este un evreu refugiat din România. (...) Dl. Racovski proiectează un voiaj la Stockholm și, după cât se pare, are intenția de a se întâlni acolo cu colegii săi Frimu și [Alec] Constantinescu, reprezentanții Partidului Socialist Român [PSDR] la conferința de la Stockholm, iar de acolo intenționează să se reîntoarcă la București, unde contează a duce o propagandă activă pentru crearea unei republici române”⁴⁸.

Între timp, mulți dintre anarhiștii care activau pe axa Dobrogea-Odessa deveniseră agenți ai CEKA, temuta poliție politică sovietică. În fruntea lor se afla acum chiar Racovski, care fusese numit președintele CEKA ucrainiene. Totodată, Racovski era și membru în conducerea RUMCEROD-ului (Comitetul Central Executiv al Sovietelor Frontului Românesc, al Flotei Mării Negre și al districtului militar Odessa). De pe aceste poziții, Racovski ducea numeroase acțiuni împotriva Regatului României, organizând chiar și un puci, la Iași, împotriva regelui Ferdinand⁴⁹.

Dar, de fiecare dată, Moruzov a reușit să afle la timp de mișcările și acțiunile sovietelor și să informeze organele de decizie ale statului român, care l-au obligat pe Christu Racovski să semneze un armistițiu cu România, la 23 februarie 1918⁵⁰.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ ANR, FD DGP, Dosarul Racovski, martie 1913 – mai 1919, fila 27, 46- 47.

⁴⁹ *Notă* comunicată de către un agent al *Siguranței Engleze*: „Sunt informat din anturajul lui Racovski că acesta ar fi trimis un *memoriu* la Petrograd prin care cere să fie ajutat la o acțiune decisivă contra Regelui și Guvernului României. Știu că el prepară o lovitură serioasă contra României. Racovski și evreii din Rusia conduc complotul. La venirea bolșevicilor la putere vor ajuta punerea în execuție a planului lor (...). Rakovski are sprijinul lui Lenin, Troțki și Krylenko”; ANR, Dosarul Racovski, martie 1913 – mai 1919, filele 48-61.

⁵⁰ La semnarea acordului a participat și C-tin Argetoianu, ca ministru de interne, deci șef al lui Moruzov. Racovski nu a uitat „umilința” semnării acordului cu Argetoianu și a încercat să-l asasineze pe acesta la 8 decembrie 1920. Atentatul a avut loc în Senatul României, pus la cale de CEKA prin Max Goldstein și mai mulți complici.

La 9 martie 1918, Racovski este nevoit să accepte un alt acord cu România, prin care Rusia Sovietică se obliga să-și retragă trupele din Basarabia, eveniment ce a făcut posibilă unirea acestei provincii istorice cu patria mamă, România⁵¹.

Pe scurt, acestea au fost faptele Echipei de Siguranță din Delta Dunării. Mihail Moruzov și oamenii săi s-au bucurat de sprijin și apreciere la cel mai înalt nivel, după cum o atestă și inițiativele următoare:

La 15 septembrie 1917, C. V. Forăscu, consulul României din Ismail, i-a prezentat premierului I. C. Brătianu situația „Serviciului de siguranță și poliție în Delta Dunării și Basarabia de Sud”, solicitându-i, printre altele, „creșterea personalului Siguranței din aceste zone, mărirea salariilor (...), trimiterea de oameni care să cunoască limba rusă și capabili să întocmească articole de propagandă războinică ruso-română”⁵².

Câteva zile mai târziu, la 23 septembrie 1917, Marele Cartier General va exprima laudele sale Ministerului de Interne, arătând că: „Din rapoartele primite, până în prezent, am putut constata că Serviciul de Siguranță din Delta Dunării, de sub conducerea d-lui Moruzov, s-a dovedit a fi de un mare folos pentru combaterea spionajului și culegerea de informațiuni prețioase”⁵³.

Încântat a fost și colonelul Nicolae Condeescu, șeful Biroului Informațiunilor din Marele Stat Major, care cerea și el sporirea numărului personalului serviciului, cât și creșterea lefurilor acestora, precum și delegarea serviciului de a lucra, în viitor, sub ordinele directe ale Comisarului Guvernului din Deltă.

⁵¹ De exemplu, Siguranța Deltei Dunării aflase că bolșevicii lui Racovski își stabiliseră centrul la Chilia Nouă și fixaseră data de 14 ianuarie 1918 pentru începerea revoluției în întreaga Deltă. Șeful secțiunii era un anume Gheorghe Stroici, fost bucătar pe remorcherul „Traian”.

⁵² ASRI, Fondul documentar 7702, Ministerul Afacerilor Străine, *Copie de pe raportul Consulatului României din Ismail cu no. 318 din 3/15 septembrie 1917*, adresat de consulul C. V. Forăscu excelenței sale domnului I. C. Brătianu, președinte al Consiliului de Miniștri, filele 73-74.

⁵³ ASRI, Fondul documentar 7702, *Adresa no. 3906, din 23 septembrie 1917, Marele Cartier General, Secția I-a, Biroul Informațiilor*, semnează Șeful de Stat Major General al Armatei (indescifrabil) și Șeful Biroului Informațiunilor, colonel Condeescu, către Ministerul de Interne (Direcțiunea Siguranței Generale), fila 79.

La rândul său, la 25 septembrie 1917, Romulus P. Voinescu va interveni ca Ministerul de Interne să ia o decizie care să permită sporirea competențelor ofițerilor de poliție, delegați ai Serviciului Siguranței pe lângă armatele ruse de pe frontul român, de a instrumenta în toată zona ocupată de aceste armate⁵⁴.

La 24 februarie 1918, regele Ferdinand, prin Înalt Decret Regal, nr. 422, ca înaltă apreciere adusă activității desfășurate de Echipa de Siguranță din Delta Dunării și pentru „curajul și energia date ca dovadă în îndeplinirea serviciului” a conferit lui Mihail Moruzov „Ordinul Coroana României cu Spade”⁵⁵, apoi, la 7 octombrie 1919, Mihail Moruzov va fi înaintat în funcția de șef de serviciu special de siguranță⁵⁶.

Dar, războiul a luat sfârșit. Mihail Moruzov devenise celebru și incomod. Luptele se duceau acum pe holurile centrale ale Siguranței Generale.

La 15 iulie 1920, prin Înalt Decret regal, nr. 2956, Mihail Moruzov va fi revocat din funcția de șef de Serviciu special de siguranță⁵⁷, alături câțiva alți funcționari. Are loc un proces în care cei revocați sunt acuzați că „au trecut prin contrabandă, la vamă, suma de 1 milion de ruble și dispariția acestei averi a statului, pe care dl. Moruzov a primit-o în calitate de funcționarii sale” etc. Moruzov este reținut la penitenciarul din Constanța⁵⁸.

Cauzele acestei dizgrații sunt adânci și diverse. Nu era vorba de un eșec în profesie al lui Mihail Moruzov, ci de refuzul de a se implica, atât el cât și Serviciul, în culisele luptei pentru puterea politică în stat. Se adăuga invidia unor colegi și superiori față de rezultatele sale spectaculoase. Alte acuzații: corupție, legături cu bolșevicii din Ucraina și Rusia, trădare, lipsa studiilor superioare și profesionale etc.

⁵⁴ ASRI, Fondul documentar 7702, Romulus P. Voinescu, delegatul Siguranței Române pe lângă Cartierul General Rus, către Biroul de Informațiuni (colonelul Nicolae Condeescu), Marele Cartier General, fila 82.

⁵⁵ ASRI, FD 20953 Volumul 2, *Declarație* (olografă) dată și semnată de Mihail Moruzov, Ismail 13 mai 1918, filele 4-16.

⁵⁶ ASRI, Fond penal 20954 Volumul 2, *Referat 15 decembrie 1941 - privitor la ancheta declanșată de Subsecretariatul de Stat al Armatei de Uscat față de activitatea lui Mihail Moruzov, fost șef al Serviciului Secret*, fila 108.

⁵⁷ *Ibidem*, fila 108.

⁵⁸ *Idem*, Volumul 14, Monitorul Oficial nr 81 din 16 iulie 1920, pagina 2986, *Raportul d-lui ministru de interne către M-S. Regele*, filele 110-111.

În aceste circumstanțe, hăituit, dar și pentru a se adăposti în fața acuzațiilor, Moruzov va lua o decizie care va tensiona și mai mult relațiile sale cu șefii Siguranței.

La 17 martie 1920, Mihail Moruzov își oferă serviciile Armatei, înaintând o cerere de angajare Comandantului Corpului 5 de Armată, unde, printre altele, motiva: „Pornind de la convingerea că forma sub care lucrează Serviciul de Siguranță al Dobrogei, care transformându-se din instituția intereselor superioare de stat în Serviciul de agentură electorală, fapt care m-a determinat a mă retrage de la conducerea acestui serviciu cerând concediu, căci aveam datoria ca sub această formă să nu contribui la dezorganizarea formei noastre de stat. Ca și în alte momente grele, îndeplinind datoria patriotică, am onoare a pune serviciile mele la dispoziția Armatei prin a fi mobilizat în gradul asimilat pe lângă Comandamentul ce îl comandați, sau în altă parte, căci, în asemenea momente grele, speranța țării este numai în Armată și vreau să fiu alături de ea ca și în trecut (...)”⁵⁹.

Conștient de valoarea solicitantului, Comandantul Corpului 5 Armată trimite cererea generalului Prezan, șeful Marelui Cartier General, cu următoarea completare: „Este în interesul siguranței noastre și al organizării și funcționării în condițiuni cât mai bune a Serviciului de Informații și Contrainformații al Corpului de Armată să avem angajat un șef de siguranță de talia d-lui Moruzov (...). Cu onoare, supun aprecierii și aprobării Dv. această ofertă. Dacă binevoiți a aproba, rog a ne ordona modalitatea plății sale și timpul cât se angajează”⁶⁰.

Moruzov – șeful Serviciului S.

Acuzațiile aduse grupului Moruzov nu au putut fi dovedite, inculpații fiind scoși din cauză și declarați nevinovați. Deși cariera lui Mihail Moruzov părea compromisă, el reușește să fie reangajat ca agent principal la Direcția Generală a Poliției, în februarie 1922⁶¹, activând, se pare, tot în regiunea Dobrogei, până când va fi destituit, la 26 noiembrie 1924, prin Decizia ministerială no. 75183⁶².

⁵⁹ ASRI, Fond penal 20954 Volumul 19, Marele Cartier General, Biroul de Contrainformațiuni, intrarea no. 12656, 17 martie 1920, filele 403-404.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Florin PINTILIE, Nevian TUNĂREANU, Ștefan MARIȚIU, Corneliu BELDIMAN, *Istoria Serviciului Secret de Informații, România 1917-1940*, Editura INI, București, 2000, p. 63.

⁶² ASRI, FD 10988 Volumul 1, *Referat*, șef de Poliție clasa I-a (indescifrabil), filele 179-181.

Motivele noii destituiri nu sunt deplin clarificate. Totuși, decizia Siguranței Generale pare să aibă legătură cu cererile repetate ale lui Moruzov de a fi preluat de Armată, căci, la sfârșitul anului 1924, el va fi angajat ca diurnist pe statele de plată ale Secției a II-a Informații a Marelui Stat Major⁶³ (la Serviciul de Căutare).

Este etapa unui nou început. Cu sprijinul Armatei, Mihail Moruzov va concepe și organiza, treptat, ceea ce este considerat primul *Serviciu de Informații* de sine stătător al României.

Într-o declarație din anul 1934, Moruzov descria parcursul acestor evenimente astfel: „Imediat după terminarea Războiului Mondial s-a reluat în studiu crearea Serviciului tehnic de informații al Armatei, de data aceasta în mod hotărât pentru fixarea lui pe o bază definitivă, în care scop am fost însărcinat cu organizarea acestui Serviciu (...).

Serviciul S. al Armatei [Serviciul Secret de Informații al Armatei Române] este opera subsemnatului, pentru a cărei realizare a fost nevoie de timp îndelungat, și eu nu pot decât să am cea mai deplină satisfacție că după 24 de ani de efort continuu⁶⁴, în care nu am beneficiat de nici un concediu, nici măcar de cel legal de o lună pe an, această operă constructivă aduce un serviciu real, corespunzător necesităților Armatei și Statului.

Opera noastră este astăzi imitată de Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Rusia, la care se va adăuga cât de curând și Franța. Nu vorbesc de *Anglia*, de la care eu însumi m-am inspirat [subl.n.]. Este necesar să accentuez că Franța a făcut eforturi mari pentru a crea la noi un serviciu de informații pe Frontul de Est, trimițând în disperare de cauză pe căpitanul Cury, un excelent element informativ, dar care din lipsa elementului tehnic a fost nevoit să-și lichideze acțiunea și apoi să existe pe productivitatea aparatului nostru tehnic.

Cu reală satisfacție, subliniez faptul că, în mod excepțional, s-a acordat atâtor ofițeri de la Secția a II-a „Legiunea de Onoare” [medalie a statului francez], până și fostului căpitan Moloiu, bineînțeles afară de subsemnatul, care

⁶³ Lenuța NICULESCU, Marius OLTEANU, *Mihail Moruzov. 1911 – 1912. Contribuții biografice*; <http://www.mapn.ro/smg/SIA/carte-26iulie2008-continutfinal.pdf>

⁶⁴ Cei 24 de ani de activitate ar indica anul 1910 ca dată de început pentru cariera lui Moruzov, fapt ce ar pune în discuție și anul 1889 ca an al nașterii sale; într-un alt document Moruzov afirmă că a condus diverse echipe de siguranță încă din 1908. Trebuie ținut cont, totuși, că, între timp, Moruzov își crease o biografie legendată, fiind în posesia unor diverse „diplome” care-i „atestau” studiile liceale și superioare (n.n.).

m-am sustras de la această onoare pentru a nu avea nici un fel de obligațiune, fie și morală, față de oricine, cu toate ofertele ce mi s-au făcut”⁶⁵.

Așadar, după cum a și declarat, Moruzov s-a mișcat repede. În februarie 1925, el se afla la Viena unde activa rețeaua fraților Ifrim (proprietarul vasului *Traian*), Alexe și Ioan Luchian din Murighiol, toți foști în serviciul său. Aici, Moruzov pune bazele unei vaste rețele care concentra informațiile provenite din Europa Centrală, sunb acoperirea unei respectabile firme de pescuit și comercializat pește, înființată încă din anul 1920⁶⁶.

Apoi, Moruzov dă o lovitură de mare maestru, încasată din plin de foștii săi „superiori” din Siguranță. Era timpul ca profesioniștii să-i simtă prezența. El „devoalează” că *British Intelligence Service* lucra pe teritoriul României sub oblăduirea Siguranței Generale a Statului, care, în schimbul unor informații, „lăsa serviciul englez să se bucure de toată libertatea și în toate domeniile pe teritoriul nostru”⁶⁷. El dezvăluie chiar și mecanismul prin care Siguranța a lăsat să se înțeleagă, celorlalte autorități statale, că informațiile adunate sunt meritul propriu, pentru care se cheltuiau sume importante. Ca rezultat, din anul 1925, Marele Stat Major a avut propria colaborare, controlată, cu Serviciul de Informații englez, cu excluderea totală a Siguranței Generale.

În anul 1930, Mihail Moruzov repetă lovitura și face publică „afacerea Vărzaru – Solomon”. Aflase că spionajul sovietic a reușit recrutarea mai multor militari și civili din România (un lot de 65 de

⁶⁵ ASRI, FD 8097, „Expunere asupra Serviciilor de Informații ale Armatei” (istoric), 21 septembrie 1934, Serviciul S. către Ministerul Apărării Naționale, semnează: Șeful Serviciului S.

⁶⁶ În anul 1920, Alexe și Ioan Luchian, precum și un anume Olănescu, au înființat o firmă de comerț cu pește și derivate. Sub această acoperire, când plecau în străinătate în interes de afaceri, frații Luchian culegeau informații pentru Moruzov despre starea de lucruri din acele țări. Alexe declara: „În limita posibilităților îl serveam, servind o cauză și Patriei. În iulie 1933, Moruzov m-a trimis special să-i fac o legătură cu un anume Hans Heeling, din Regensburg, pe care eu îl cunoscusem mai îndeaproape în perioada 1920-1921, cu ocazia afacerii noastre de transporturi pe Dunăre (...). În timpul războiului, Hans Heeling a fost șef ajutor al Serviciului de Informații german pe frontul din Dobrogea, adică fostul inamic al serviciului nostru de informații. Știu că, în ultimii ani, Heeling a fost de câteva ori în București și a avut întrevederi cu Moruzov (...). Heeling a fost în București și în perioada septembrie-octombrie 1940, și la Ploiești, în perioada noiembrie-decembrie 1940, apoi, din cauza unor probleme de sănătate, a plecat la Regensburg”. Heeling devenise membru al *Abwehr*-ului și acționa în numele lui Canaris, fiind, se pare, și unul din oamenii lui Moruzov. ASRI, Fond penal 20954 Volumul 21, *Declarație* dată de Alexe Efrem Luchian în fața judecătorului de instrucție, filele 176-183.

ASRI, Fond penal 20954 Volumul 21, fila 252.

⁶⁷ *Ibidem*, *Declarația* colonelului Ilie Crețulescu, 18 februarie 1941, filele 83-86.

persoane), care furnizau sovieticilor diverse documente cu caracter militar, încă din anul 1928⁶⁸. Dar, deși cunoștea în detaliu modul de operare al rețelei de aproape un an și jumătate, Moruzov a preferat să o lase să funcționeze sub supravegherea organelor române și abia în toamna anului 1930 a făcut publice acuzațiile și a provocat arestările. Oficial, Moruzov a declarat că o organizație de spionaj străină cunoscută nu mai este periculoasă atâta timp cât ea este urmărită, mai ales în faza ei de organizare, și este mai periculos să o distrugi, deoarece va lua naștere alta pe care nu o vei mai cunoaște (principiu englez). Neoficial, motivul arestării rețelei a fost acela că postul său nu mai era sigur în fața venirii în țară a fostului rege Carol al II-lea: „Știa că nu este agreat și că i se pregătește debarcarea. Și atunci, cu o lovitură de maestru, declanșează această descoperire de răsunet mondial, dovedind prin aceasta nu numai cât de util poate să fie, dar și sentimentele sale antisovietice. Și planul a reușit. Din acest moment, Moruzov a dobândit încrederea regelui Carol al II-lea, încredere care se va consolida din ce în ce mai mult ulterior”⁶⁹.

Despre modul de lucru al lui Moruzov a scris și Eugen Cristescu, succesorul acestuia la cârma *Serviciului S.*: „Sub regele Carol al II-lea, face eforturi repetate și reușește să intre în grațiile acestuia și ale camarilei de la palat, mai ales în timpul cercetării așa-zisului complot al colonelului [Victor] Precup (acuzat că urmărea răsturnarea ordinii legale în stat, inclusiv a Regelui)⁷⁰. Cultivă aceste relații cu perseverență și le alimentează cu tot felul de informații politice, sau referitoare la persoanele care manifestau atitudini ostile palatului, în special la prințul Barbu Știrbey⁷¹, remarcabil adversar al regelui Carol al II-lea. (...) Un alt sistem cultivat permanent de Moruzov, în interesul menținerii situației sale, era acela de a calcula și prevedea guvernele ce vor urma la cârma statului, precum și generalii care vor putea veni la conducerea Ministerului de Război sau a Marelui Stat Major. Pe toți aceștia îi

⁶⁸ Florin PINTILIE et comp. *Istoria Serviciului Secret de Informații, România 1917 – 1940*, p. 87.

⁶⁹ ASRI Fond penal 20954 Volumul 21, *Declarația* colonelului Gh. Petrescu, fost atașat militar la Roma, București, 14 ianuarie - 15 februarie 1941, fila 11.

⁷⁰ Cristian TRONCOTĂ, *Cazul Precup*, în „Magazin istoric”, decembrie 1992, pp. 41-48, și: Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Ed. Evenimentul Românesc, București, 1997, pp. 61-74.

⁷¹ Mihail Moruzov cunoștea faptul că Barbu Știrbey era socrul colonelului Eddie Boxschall, reprezentantul *British Intelligence Service* (MI 6) în România. Boxschall acționa în România și Rusia încă din 1917-1918, pe atunci locotenent (n.n.).

informa preventiv, păstra legătura cu ei și uza chiar de diferite servicii personale sau atenții pentru asigurarea relațiilor viitoare”⁷².

În ce privește sursele lui Mihail Moruzov, un bun cunoscător al acestora pare a fi colonelul Gheorghe Petrescu. Absolvent al Școlii Superioare de Război, Petrescu a lucrat șapte ani ca profesor titular al cursului de informații la Școala Superioară de Război, fiind și șef de birou la Marele Stat Major, Secția a II-a. În declarațiile sale, Petrescu nota: „Numele acesta, cu rezonanță rusească, nu-mi era necunoscut. Mi-am adus aminte imediat că mai auzisem de el, în anii 1918 – 1919, când, fiind locotenent în Regimentul 20 Artilerie, cu garnizoana în orașul Ismail, se vorbea în acel timp acolo de el ca de un fel de eminență cenușie, ca de un fel de *factotum* în sudul Basarabiei (...), dar nimeni din lumea intelectuală din Ismail nu ar fi putut afirma că l-a văzut sau cunoscut. (...) Apoi, când l-am cunoscut, am observat că era foarte respectuos, era extrem de rezervat și foarte tăcut. De abia mai târziu, atunci când această atitudine a persistat să se manifeste totdeauna la fel, mi-am dat seama că principalele calități și puterea acestui om erau tocmai mutismul și stăpânirea de sine. Primele conversații mai ample, pe care le-am avut cu el, s-au rotit în general asupra originii lui, asupra provenienței lui, asupra activității lui de la vârsta de 17 ani în serviciul de informații și poliție (...). Mai târziu, Moruzov m-a pus la curent cu sursele sale informative, și anume:

O primă sursă era Serviciul de Informații englez [*British Intelligence Service*], care avea în România o centrală pentru procurarea de informații din Rusia Sovietică (...). Aranjamentul pe care l-a făcut cu Moruzov era că i se dăduse reprezentantului serviciului de informații englez concesiunea unui sector pe Nistru, în scop de a-și trece și primi agenții, sector în care agenții noștri nu funcționau pentru a nu se produce indiscrețiuni și a nu se periclita siguranța lor, iar materialul informativ adus de peste Nistru era sigilat și adus la București de un om al lui Moruzov, care dubla pe șeful serviciului de agentură englez de pe frontieră. Aici, materialul se desigila, iar Moruzov fotografia sau copia materialul, după ce era tradus și trimis apoi Marelui Stat Major, Secția a II-a. Cu acest sistem, Moruzov procura material informativ destul de important ca valoare militară, pentru care englezii cheltuiau enorm, fără ca Moruzov să fie nevoit să cheltuiască un ban (...).

⁷² Din memoriile lui Eugen Cristescu, (secret) Consiliul Securității Statului, Direcția Învățământ, 1968, pp. 26-30.

A doua sursă era serviciul de informații francez, căruia, de asemenea, îi acordase un sector de trecere peste Nistru, în schimbul materialului informativ. Lucrul serviciului de informații francez era însă șubred, iar după venirea căpitanului Cury (rus după mamă) degenerase într-o așa măsură, încât, în afară de faptul că nu producea nimic, expunea și agenții noștri sau ai serviciului englez, astfel că Moruzov îi produce, prin organele noastre de peste Nistru, astfel de neajunsuri încât acesta renunță a mai activa în România. De fapt, acest amestec, intempestiv și brutal, îl îndepărtează pentru mulți ani pe Moruzov de la colaborarea în alte direcții cu serviciul francez de informații [*Deuxième Bureau*].

A treia sursă informativă, a lui Moruzov, au fost organizațiile ucrainene aflate în diferite capitale din Europa, care au avut totdeauna, permanent, un om al lor pe lângă Moruzov (...). Moruzov ura de moarte regimul sovietic și știa, sigur, că și el este urât de acel regim și că i se promisese pieirea. Moruzov nu a fost niciodată un om de stânga. Moruzov nu era nici un adept al restaurației vechiului regim, pentru că nu a crezut niciodată într-o mare Rusie, știindu-se acest lucru de către organizațiile țariste. Generalul rus Heroys [rus alb] nu-l putea suporta pe Moruzov pentru că-l considera un trădător al rasei slave, mergând până acolo în a-l acuza de *om al sovietelor* tocmai pentru a-l compromite. Dacă Moruzov a avut vreodată pe fundul sufletului său, din cauza originii sale etnice, vreo simpatie pentru vreun popor slav, aceasta nu ar fi putut fi decât pentru ramura ucraineană a poporului rus.

Apoi, conform concepției sale, Moruzov a contat până în ultimul moment că Germania va ataca Rusia Sovietică, că va crea un stat tampon – Ucraina – sub protectorat german, deoarece el credea în ideea de națiune ucraineană, despărțită de cea rusă, nu numai prin crearea unui stat liber, ci chiar prin subordonarea națiunii ucrainene, pe un timp limitat, unei Germanii puternice. El considera că această formulă avantajează România în gradul cel mai mare, fiindcă numai astfel ni s-ar garanta posesia asupra Basarabiei și îndepărtarea panslavismului rusesc (...).

A patra sursă informativă au fost organizațiile țariste existente pe vremuri, fie în Iugoslavia, Viena sau Franța. Mulți dintre capii și factorii importanți ai acestor mișcări, care mai târziu au fost victimele asasinatelor și răpirilor sovietice, au trecut și prin țara noastră, au luat contact cu Moruzov și au fost în slujba lui. De la ei primea un bogat material informativ, mai ales politic, și cred că, mai târziu, atunci când Moruzov a dispus de fonduri numeroase, a plătit și întreținut mult timp pe acești refugiați politici (...).

Cu aceste mijloace și surse informative, continuă Petrescu, a pornit Mihail Moruzov activitatea sa, în anul 1927, ca subaltern într-un birou din Marele Stat Major, pentru ca să urce treaptă cu treaptă și să ajungă în ultimii săi ani la cvasi-omnipotență. (...) Moruzov era în relații foarte strânse cu Gh. Brătianu, căruia se pare că îi servea informații politice. (...) Moruzov lucra atât de conspirativ, atât de puțin vorbea și atât de prudent era, încât, niciodată, mai ales în chestiuni de natură internă, nu dezvăluia nimănui nimic. Din această cauză, au fost fricțiuni mari în acel timp cu ceilalți șefi de structuri informative”⁷³.

Tot la Gheorghe Petrescu găsim și câteva descrieri cu privire la ideologia lui Mihail Moruzov: „În perioada 1931–1934, Moruzov își construiește o nouă idee politică în materie externă, pe care o afișează la toate discuțiile pe care le are cu diferite personalități și colaboratori ai săi. Acest om, care într-adevăr nu avea o cultură nici măcar pasabilă, dar care printr-un simț politic apreciabil, un simț al informațiilor extrem de dezvoltat și mai ales printr-o continuă ținere la curent cu evenimentele în curs, citind rapoarte și note informative cel puțin câte 10 ore pe zi, venite din toată lumea și pe toate căile, își construiește o idee politică proprie și o ușurință de a trata probleme destul de vaste. Această teorie avea legătură cu originile sale etnice. Prin această concepție și aceste teorii politice, Moruzov a luat o atitudine vădit ostilă contra lui Nicolae Titulescu, pe care totdeauna l-a considerat un geniu negativ al românismului, și a avut curajul chiar să-l atace prin rapoartele și studiile semnate de *Serviciul S*.

În acea epocă, când în România dl. Titulescu era considerat unanim omul providențial al țării, și când în Europa și la Geneva se bucura de un prestigiu extraordinar, Moruzov a îndrăznit să-l înfrunte, să-l critice și să afirme că duce țara la prăpastie. Teoria politică, pe linia căreia Moruzov a rămas activ ani de zile și pe care a schimbat-o totuși în ultimul timp, era bazată pe anticomunism, antigermanism și antigeneva, el susținând că trebuie construită în Europa o grupare de forțe a ginte latine, cu Franța, Spania, Portugalia, Italia și România, care să oprească pătrunderea germanismului spre Sud-Estul și Sudul Europei și care să provoace stoparea slavismului existent în Balcani. (...) Și în aversiunea sa față de Titulescu există un paradox, pentru că, în anul 1935, în călătoriile sale în străinătate, atunci când Titulescu era foarte amenințat și foarte păzit, tot Moruzov este acela care a atașat pe lângă Titulescu pe omul său de încredere de atunci, Niky Ștefănescu, ca să-l păzească”⁷⁴.

⁷³ ASRI Fond penal 20954 Volumul 21, *Declarația* colonelului Gh. Petrescu, fost atașat militar la Roma, București, 14 ianuarie - 15 februarie 1941, filele 2 – 52.

⁷⁴ *Ibidem*, filele 2 – 52.

Legat de cele declarate de Petrescu, se cuvin câteva precizări. Prin agenții săi din URSS și Europa occidentală, Moruzov cunoștea, fără îndoială, foarte bine activitatea și cercul de relații al lui Titulescu. Recent (2011), doi dintre cei mai cunoscuți specialiști americani în intelligence, este vorba de Loch H. Johnson și James J. Wirtz, scriu că Stalin l-a însărcinat pe Mihail Ovstrovsky să negocieze în secret stabilirea de relații diplomatice cu țara noastră. Cum încercarea a eșuat, Stalin s-a hotărât să-l trimită pe unul din șefii serviciilor de informații sovietice să intre în negocieri secrete cu Nicolae Titulescu, diplomatul român trăind în acest timp, anul 1936, la Menton, localitate aflată lângă Nisa, pe frontiera franco-italiană. Ofițerul sovietic avea misiunea de a-l „persuada” pe Titulescu, ca acesta să fie de acord cu o *lovitură de stat* menită să răstoarne „regimul reacționar” din România. Potrivit americanilor, Stalin și-a oferit întregul sprijin financiar și militar lui Nicolae Titulescu, contra promisiunilor că își va asuma puterea în România și va semna un pact de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică⁷⁵. Alte date despre acest episod nu avem în momentul actual, dar cunoaștem că Bucureștiul și alte cancelarii europene au avut atunci serioase suspiciuni asupra inițiativelor lui Titulescu.

Cert este însă că, în acele vremuri, Moruzov era unul dintre cei mai informați oameni din Europa cu privire la comunism. De pildă, Sterie Giuffeta, unul din oamenii săi, reușise performanța de a fi trimis la Moscova chiar de către „celula comunistă din România”, pentru a urma „școala de specializare pentru propagandă și modul de culegere a informațiilor”. Datorită infiltrării perfecte, Giuffeta obține chiar un „*Certificat* către autoritățile comuniste că sunt un comunist încercat și că activez de patru ani”⁷⁶, act semnat de însuși Constantin Dobrogeanu-Gherea. La Moscova, Giuffeta face cunoștință cu activiștii din țară trimiși să urmeze „perfecționarea”, dar și cu români veniți din Statele Unite. De la I. J. Bănățeanu, corespondent al ziarului *America* din Cleveland, Ohio, Giuffeta află și îl informează pe Moruzov că celulele comuniștilor români din America, școliți la Moscova, aveau sarcina ca, la un moment, dat să vină în țară și să provoace revolte comuniste.

⁷⁵ Loch H. JOHNSON, James J. WIRTZ, *Intelligence. The Secret World of Spies, An Anthology*, Third Edition, Oxford University Press, 2011, pp. 528-529.

⁷⁶ ASRI, Fond penal 20954 Volumul 4, *Declarație*, Sterie Giuffeta, 19 septembrie 1940, filele 15-18.

Printre cei supravegheați de Giufetta se aflau Lucrețiu Pătrășcanu, avocatul Zisu, Trandafirescu, Kant, Crăciun, existând ipoteza că însăși Ana Pauker a fost informatoarea lui Mihail Moruzov⁷⁷.

După 23 august 1944, cei mai interesați de informațiile culese de Moruzov s-au dovedit a fi americanii. Robert Bishop, maior al *Office of Strategic Services* (OSS), nota: „Dar secretele cele mai importante fuseseră obținute în cea mai mare parte de un om și agenții pe care îi dirija. Experții care îi cunosc munca îl considerau cel mai mare spion ce a lucrat vreodată pentru România. Avea peste 200 de agenți activi în Rusia, atât înainte, cât și după război, și nu exista porțiune din această țară, inclusiv bine păzita zonă a Uralilor, în care să nu fi pătruns”⁷⁸. Frank Wisner, șeful lui Bishop la București și viitor șef al operațiunilor clandestine ale CIA, va folosi materialele adunate de Moruzov la elaborarea strategiilor americane de combatere a comunismului mondial.

În parte, succesele lui Mihail Moruzov se explică și prin faptul că a reușit să-și impună propria politică de personal. După ce *Serviciul S.* a devenit independent, Moruzov a încetat să mai întrebuințeze în recrutare Biroul III Studii și *Serviciul de Căutare* din Marele Stat Major, acestea devenind doar simple anexe ale serviciului său⁷⁹.

Alte calități ce pot fi notate în contul lui Moruzov sunt curiozitatea și interesul pentru noutățile științifice din domeniu. Conștient că performanțele *Serviciului* nu puteau fi susținute decât de un echipament tehnic pe măsură, el introduce în activitate: microfilmele, detecția, celulele fotoelectrice, oglinzile transparente, periscopul, amprentarea, o secție specială foto pentru identificări. *Serviciul* deținea capacitatea tehnică necesară interceptărilor și înregistrărilor discuțiilor membrilor diverselor ambasade, derula cu încetinitorul discurile înregistrate, procedeu folosit doar de cele mai performante servicii occidentale, fusese achiziționat un automobil special Mercedes-Benz, cu două compresoare, în care era amplasat un post de emisie-recepție în radio și telefonie. De asemenea, Moruzov dorea să

⁷⁷ Cu privire la Ana Pauker, vezi: Ion PAVELESCU, *Enigma Moruzov, Cel mai mare spion din istoria României*, Editura Gaudeamus, Iași, 1995, p. 51.

⁷⁸ TRONCOTĂ Cristian, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Ed. Evenimentul Românesc, București, 1997, citează: Robert Bishop, and E.S. Crayfield, *Russian astride the Balkans*, London, 1949.

⁷⁹ ASRI Fond penal 20954, Volumul 4, *Memoriu*, semnat de colonelul Al. Idieru, filele 460-464.

organizeze pe baze moderne birourile atașatorilor militari de pretutindeni, dotându-le cu secretari bine pregătiți și cu material, cu aparate fotografice pentru fotografia la distanță, copiatoare rapide pentru documente, aparate de transmisie etc.⁸⁰

Și colonelul Al. Budiș observă un Moruzov îngrijindu-se de pregătirea științifică a cadrelor. În anul 1937, Moruzov i-a mărturisit că i-a plăcut introducerea publicată de acesta asupra lucrării generalului german Erich von Falkenhayn - *Campania Armatei a 9-a împotriva românilor și rușilor 1916-1917*: „M-a rugat să trimit un număr de exemplare pentru personalul Serviciului S. În cursul convorbirii avute, mi-a spus că apreciază efortul ofițerilor care publică lucrări și îi ajută. Nu am folosit această invitație. În schimb, i-am trimis pe un camarad ce avea gata o lucrare asupra mareșalului Pilsudski și nu avea bani să o imprime. Știu că Moruzov l-a ajutat și ofițerul a imprimat cartea”⁸¹.

O întâmplare, din preajma celui de Al Doilea Război Mondial, ne arată un Moruzov care își uimește subalternii cu abilitățile sale tehnice și practice. Aflat la Paris, cazat la o vilă de serviciile franceze partenere, Moruzov a început să ia la puricat mai ales salonul în care francezii presupuneau că românii se vor întâlni să discute probleme profesionale. Din candelabre, din originalele prize montate, din întrerupătoare și chiar din tabloul de siguranță au fost decuplate nu mai puțin de 20 de microfoane minuscule, adevărate bijuterii în materie⁸².

Studiile, caracterul și personalitatea

O sursă avizată cu privire la studiile lui Mihail Moruzov pare a fi N. D. Stănescu, subaltern și viitor șef al Serviciului Special de Informații. Conform acestuia: „Studiile primare și parte din cele secundare Mihail Moruzov le-a făcut la Tulcea, nereușind, se pare, să termine clasa a III-a liceală din cauza limbii latine (...). Cu această pregătire teoretică oficială, destul de sumară, (...) atunci când redacta un material știa să o facă într-un

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ ASRI, Fond Penal 20954, Volumul 4, *Declarație*, atașat militar în Bulgaria lt-col. Al. Budiș, 19 noiembrie 1940, filele 423-431.

⁸² Ion PAVELESCU, *Enigma Moruzov, Cel mai mare spion din istoria României*, Editura Gaudeamus, Iași, 1995, p. 179.

mod ireproșabil și cu claritate cristalină, materialul putând fi înțeles atât de persoane având o pregătire de specialitate, cât și de altele lipsite de o astfel de pregătire. Știa să prezinte, la început, aspectul general al problemei și să analizeze, apoi, multiplele detalii ale acesteia, fără a se îndepărta de esența problemei, și să încheie printr-o sinteză totdeauna convingătoare, bazată pe miezul problemei tratate și pe care nu ai fi putut să o modifici sau măcar să o completezi. Dacă este adevărat că *stilul este omul însuși*, atunci stilul său dovedea o minte care cuprindea probleme mari, sub cele două mari înfățișări ale minții cercetătoare – *analiza* și *sinteza*. (...) Era înzestrat cu mult gust artistic pentru pictură, (...) vizita mai toate expozițiile de pictură și știa să rețină piesele mai reușite (...). Aceasta nu însemna însă că nu avea și aspecte în care se vedea lipsa sa de pregătire sistematică, mai cu seamă la pronunțarea alterată a unor cuvinte sau noțiuni de circulație mai puțin frecventă”⁸³.

Într-un alt moment, N.D. Stănescu surprinde un Moruzov atent la natura cauzalității unor evenimente sau procese social-politice: „Am reținut la acesta un fapt care m-a izbit din primul moment, socotindu-l apoi ca fiind caracteristic pentru modul cum judeca el realitățile politice. Pereții biroului său erau în majoritate tapițați cu diferite hărți (România, Europa, Lumea), însă cea mai apropiată de masa sa de lucru și cea mai mare era o hartă etnografică a Europei, care cuprindea, mai estompat redat, frontierele politico-administrative ale continentului nostru. În schimb, avea răspândirea diferitelor popoare și seminții în culori din al căror contrast și armonii se reflecta izbitor această răspândire. O astfel de hartă putea, în unele cazuri, să fie cheia pentru explicarea diferitelor întâmplări istorice legate de zbaterea popoarelor pentru suprapunerea ariei etnice cu cea politică. Am avut intuiția că acest șef, al unui serviciu de strictă specialitate, are totuși o poziție de istoric, care caută să meargă la cauza cauzelor și la rațiunile explicative adâncite ale istoriei, depășind prezentul și încercând a fi contemporan ori sincron cu viitorul”⁸⁴.

Eugen Cristescu, succesorul lui Moruzov la cârma Serviciului Special de Informații, deși subiectiv, scria următoarele: „Vorbea din familie limba rusă și bulgară, dar nu cunoștea nici o limbă occidentală, ceea ce i-a produs mari dificultăți în relațiile de colaborare, sociale și de serviciu.

⁸³ N. D. STĂNESCU, *Întâmplări și oameni din Serviciul Secret*, București, Editura Enciclopedică, 2002.

⁸⁴ N. D. STĂNESCU, *op. cit.*, pp. 194-195.

Făcuse trei clase de liceu, dar nu citea nici o carte în afară de ziare, iar pe acestea foarte superficial. Când avea nevoie de vreo relație de ordin cultural, se adresa vreunui specialist și învăța pe de rost. Nu-i plăcea să scrie și nici chiar să semneze. De aceea, în arhivele serviciului rezoluțiile lui sunt extrem de rare, iar semnătura o dădea numai când era absolut necesar. Explicația acestui fapt o găsim și în caracterul lui, căci nu-i plăcea deloc să se angajeze formal în vreo acțiune pentru a avea întotdeauna posibilitatea de joc și sustragere de la răspundere. De aceea, rezolva problemele de serviciu verbal și tot așa dădea și ordinele și instrucțiunile necesare. Disprețuind birocrația, era mult mai înclinat spre activitatea de teren. În toate acțiunile sale, a făcut însă dovada că este un bun polițist, tip temerar și cu calități native informative. (...) Deși lipsit de obișnuința de a citi, era suficient de inteligent ca să asimileze de la alții datele ce-l interesau și să le reproducă apoi drept cunoștințe proprii. Era foarte șiret, ascuns, lucrând întotdeauna într-un cadru restrâns și egoist. Avea o concepție totdeauna confuză și complicată, dar suficientă abilitate ca să se descurce în situațiile cele mai grele. (...) Din anul 1930, continuă Cristescu, Moruzov observă că alți polițiști se duc regulat pentru studii în străinătate. Înarmat cu un pașaport diplomatic pe numele ing. Ștefănescu, Moruzov îi imită și pleacă însoțit de o grupă de traducători ca să ia aer apusean”⁸⁵.

În ce privește caracterul și înfățișarea fizică a lui Moruzov, același N. D. Stănescu nota: „Ca înfățișare fizică era de statură potrivită, lat în umeri și îndesat, ceea ce dădea impresia că era mai scund decât era în realitate, cu nasul puțin turtit și cu o față aducând într-o măsură cu tipul mongolic (...). Deși avea extremitățile membrelor mici, era dotat cu o forță fizică superioară și cu toate că nu părea suplu putea alerga cu mare viteză. Ca înfățișare generală, aducea uneori cu Mussolini. Avea ochii verzui cu reflecții metalice, umbriți de sprâncene stufoase și cu o putere magnetizantă, iar când te privea cu încordare simțai cum te pătrund până în străfunduri (...). Se îmbrăca sobru și fără variație, purtând același tip de costum, cenușiu închis cu un desen discret. Avea o chelie frontală pronunțată, pe care și-o astupa aducând părul dintr-o parte în cealaltă a capului, ceea ce pe cei tineri, înclinați către glumă, îi făcea să spună că se pieptăna cu *împrumut intern*. Își dădea seama că această mascare a unei deficiențe este susceptibilă de discuții și, de mai multe ori, l-am auzit spunând că se va rade în cap, ceea ce însă nu a făcut

⁸⁵ *Din memoriile lui Eugen Cristescu, (secret) Consiliul Securității Statului, Direcția Învățământ, 1968, pp. 26-30.*

niciodată. Era înzestrat cu o sănătate de fier, rezistență la tot feluri de eforturi prelungite, și era dotat cu facultatea de a adormi spre a-și reface forțele oricând voia, ceea ce dovedea și un organism nervos sănătos și pe care-l stăpânea la dorință. (...) În general, râdea rar, zâmbea puțin, dar atunci când lua contact cu cineva pe care trebuia să-l capteze printr-o față surâzătoare, atunci, era un zâmbet încântător. Aceasta nu înseamnă că era stimulant, însă, când nevoile profesionale impuneau o stimulare, reușea pe deplin să-și valorifice însușirile actricești și să mimeze expresiile feței și atitudinile de care avea nevoie pentru moment. (...) În rarele sale momente de destindere, de pildă cu prilejul meselor, când avea dispoziția sufletească necesară, era un povestitor dotat cu un talent fermecător care ținea neconținut atenția încordată a auditoriului, știind să evite orice prolixitate și să redea numai aspecte și momente esențiale și interesante. Fără să fie gurmand, avea preferințe culinare pentru pescării și era un mare amator de icre negre, a căror gamă o cunoștea la perfecție, preferință pe care unii din cei tineri o comentau cu discreție că s-ar lega de virtuțile afrodisiace ale acestui aliment. Se spunea că era de o vigoare bărbătească deosebită și aprecia, îndeosebi, reprezentantele sexului slab mai plinuțe și dotate cu o carnație frumoasă⁸⁶.

Foto: Mihail Moruzov⁸⁷

⁸⁶ N. D. STĂNESCU, *op. cit.*

⁸⁷ Lidia VIȘAN, *Mihail Moruzov*, publicat la 29 mai 2012, la: <http://www.obiectivtulcea.ro/>

De puterea magnetizată a privirii lui Moruzov era convins și Victor Bogomoleț (*alias* „dr. Bogo”), agent al *Intelligence Service* britanic, considerat unul dintre cei mai mari spioni ai epocii. Acesta nota: „Afanasie [fratele lui Mihail] avea avantajul de a putea lua masca naturală a unui idiot, pe când, cine îl privea pe Mihail Moruzov, își dădea seama despre puterea de pătrundere a minții lui, pe care nu și-o putea ascunde”⁸⁸.

În preajma declanșării celui de Al Doilea Război mondial, *Serviciul Secret* creat de Moruzov se dezvoltase enorm. Fuseseră create rezidențe în Germania, Italia, Austria, Ungaria, Marea Britanie, Franța, Spania, Portugalia, Statele Unite etc., și stabilite relații de colaborare cu serviciile din Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, Turcia, Polonia, Finlanda, Marea Britanie (*Intelligence Service*), Franța (*Deuxième Bureau*), Germania (*Abwehr*) și SSI italian.

Un clasament realizat de *Organizația Europeană a Polițiștilor*, în anul 1936, situa *Serviciul S.* din România pe locul șapte în ierarhia celor mai valoroase servicii de informații⁸⁹.

Moruzov era cu totul alt om, foarte important, foarte ocupat, irascibil, stătea foarte puțin la serviciu și primea acasă numai mari personalități, nota Gh. Petrescu⁹⁰. Palatul, armata și cercurile guvernamentale din România îi dădeau o mare apreciere, fiind consultat în majoritatea problemelor legate de politica internă și externă a statului român.

Dar cea mai însemnată recunoaștere, vine din partea lui Wilhelm Frantz Canaris. La 10 decembrie 1939, nemțul se deplasează la București pentru a-l întâlni personal pe „Singurul om și cel mai bun izvor de informații despre sovietici al armatei germane”⁹¹ (se spune că N.D. Stănescu

povestile-tulcei-xxvii.html.

⁸⁸ Ion PAVELESCU, *Enigma Moruzov, Cel mai mare spion din istoria României*, Editura Gaudeamus, Iași, 1995, p. 51.

⁸⁹ Cristian TRONCOTĂ, Paul CARPEN, *Destine tragice. Mihail Moruzov, părintele serviciilor secrete române*, <http://www.presamil.10/VM/2005/1/08-10.htm>.

⁹⁰ *Ibidem*, Volumul 21, *Declarația colonelului Gh. Petrescu*, fost atașat militar la Roma, București, 14 ianuarie - 15 februarie 1941, fila 23.

⁹¹ Vasile BOBOCESCU, *Momente din Istoria Ministerului de Interne*, Volumul I, 1821 – 1944, Editura Ministerului de Interne, p. 30.

văzuse la Mihail Moruzov părți din arhiva *Ohrana*, serviciul secret al Rusiei țariste, aceasta fiind predată lui Moruzov de fostul ambasador rus la București, Poklevski-Koziel)⁹².

Mihail Moruzov devenea primul șef al unui serviciu secret din Europa care avea o întâlnire cu Canaris. În cei cinci ani de activitate ai germanului la cârma temutului *Abwehr*⁹³, nici un omolog occidental nu se bucurase de o asemenea onoare. Conform legislației germane, foarte draconice în această privință, numirea și identitatea șefului *Abwehr*-ului erau considerate secret de stat. Nici un oficial englez nu-l întâlnise vreodată pe Canaris, britanicii crezând că șeful *Abwehr*-ului era generalul Tippleskirch, care de fapt era șeful Intendenței din Armata germană⁹⁴.

„Dialogul cu Canaris demara greu, șefii se studiau reciproc. Ceea ce-l enerva pe Canaris era faptul că nu reușise să-l complexeze pe omologul său român cu vizita sa neașteptată⁹⁵. Nici precizarea făcută de german că era cel dintâi dintre șefii serviciilor similare cu al său pe care îl vizita nu a avut efectul paralizant scontat: „Contactul cu ceilalți, spre exemplu cu cel italian, l-am avut numai prin ajutorul meu”⁹⁶.

Concluzii

La 6 septembrie 1940, Moruzov a fost arestat. Debutase în munca informativă la vârsta de numai 17 ani, reușind o infiltrare spectaculoasă în elita anarhist-socialistă. Este trimis apoi în „obiectivul bulgaro-rus”, ca secretar al atașatului român la Sofia. S-a achitat excepțional de sarcini, fiind nominalizat la conducerea viitorului serviciu de informații al statului, încă din anul 1913.

În timpul Primului Război Mondial, Moruzov excelează prin îndrăzneală și organizare. Înființează un serviciu de informații sigur, flexibil

⁹² A se vedea: <http://www.george.damian.ro/>; accesat la 12 ianuarie 2013.

⁹³ Canaris a fost numit șef al *Abwehr* (informațiile militare) la 1 ianuarie 1935.

⁹⁴ Richard BASSETT, *Spionul-șef al lui Hitler. Misterul Wilhelm Canaris*, Editura RAO, București, 2009, pp. 108-109.

⁹⁵ Ion PAVELESCU, *Enigma Moruzov, Cel mai mare spion din istoria României*, Editura Gaudeamus, Iași, 1995, p. 188.

⁹⁶ Florin PINTILIE, *Serviciul Special de Informații din România (1939-1947)*, Volumul II, Documente, nota redactată de Moruzov privind convorbirile cu Canaris, 8 decembrie 1939, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2003, pp. 25-30.

și performant, care va contribui decisiv la realizarea Marii Uniri din anul 1918. De altfel, Echipa de Siguranță din Delta Dunării a fost între puținele organisme instituționale care au funcționat în acele momente tragice pentru existența statului român.

Moruzov este decorat și apreciat. După o scurtă dizgrație, Moruzov revine și construiește unul dintre cele mai puternice servicii de informații din lume, având ca model *British Intelligence*. Nu dorim să polemizăm pe această temă, însă *Serviciul S.* era catalogat în mediile occidentale drept „cea mai bună sursă de informații despre sovietici”, reușind și performanța de a penetra cam toate serviciile europene care contau în acele vremuri. Peste ani, experiența românească va fi folosită de americani în combaterea comunismului mondial.

Din păcate, Moruzov a fost nevoit să lupte pe mai multe fronturi. Atât împotriva dușmanilor statului, cât și a celor personali. Nu întotdeauna dușmanii săi erau și dușmanii statului. Din acest motiv, el a avut mult de suferit.

Fără îndoială, Mihail Moruzov este unul din eroii intelligence-ului românesc. A contribuit la clădirea statului național unitar român, în anul 1918, iar creația sa fundamentală, *Serviciul de Informații al României*, a rămas în istorie, lucru ce nu poate fi contestat vreodată de nimeni.

Bibliografie

1. Arhiva Centrală a Serviciului Român de Informații (ASRI): Fond penal nr. 20954; Fondurile documentare nr.: 20953; 7702; 8097; 10988.
2. Arhivele Naționale ale României (ANR), Fondul: Direcția Generală a Poliției, 1893-1916.
3. Bassett Richard, *Spionul-șef al lui Hitler. Misterul Wilhelm Canaris*, Editura RAO, București, 2009.
4. Bobocescu Vasile, *Momente din Istoria Ministerului de Interne*, Volumul I, 1821–1944, Editura Ministerului de Interne, fără an de apariție.
5. Bryand Louise, *Mirrors of Moscow. Lenin and his subordinates: Christian Rakovsky*, <http://www.marxists.org/archive/bryand/works/1923-mom/rakovsky.htm>, first published 1923.
6. *Din memoriile lui Eugen Cristescu*, (secret) Consiliul Securității Statului, Direcția Învățământ, 1968.
7. Johnson Loch H., Wirtz James J., *Intelligence. The Secret World of Spies, An Anthology*, Third Edition, Oxford University Press, 2011.

8. Neagu. C., Marinescu. D., Georgescu. R., *Fapte din Umbră*, Editura Politică, București, 1977.
9. Niculescu Lenuța, Olteanu Marius, *Mihail Moruzov. 1911–1912*. Contribuții biografice; <http://www.mapn.ro/smg/SIA/carte-26iulie2008-continutfinal.pdf>
10. Pavelescu Ion, *Enigma Moruzov, Cel mai mare spion din istoria României*, Editura Gaudeamus, Iași, 1995.
11. Pintilie Florin, *Serviciul Special de Informații din România (1939-1947)*, Volumul II, Documente, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2003.
12. Pintilie Florin, Tunăreanu Nevian, Marițiu Ștefan, Beldiman Corneliu, *Istoria Serviciului Secret de Informații, România 1917-1940*, Editura INI, București, 2000.
13. Spânu Alin, *Serviciul de Informații al României în Războiul de întregire națională (1916–1920)*, Editura Militară, București, 2012.
14. Stănescu N. D., *Întâmplări și oameni din Serviciul Secret*, București, Editura Enciclopedică, 2002.
15. Troncotă Cristian, *Cazul Precup*, în „Magazin istoric”, decembrie 1992.
16. Troncotă Cristian, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Ed. Evenimentul Românesc, București, 1997.
17. Troncotă Cristian, *Mihail Moruzov și frontul secret*, Editura Elion, 2007.